

Otázka: Okolnosti vylučující trestní odpovědnost

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): ritu03

Okolnosti vylučující trestní odpovědnost

- nutná obrana
- krajní nouze
- oprávněné použití zbraně
- svolení poškozeného
- přípustné riziko

Nutná obrana

O nutnou obranu jde tehdy, pokud osoba jinak trestným činem odvrací přímo hrozící nebo trvající útok, který je namířený proti tělesné integritě osoby. Přímo hrozící útok je takový útok, který má bezprostředně nastat. Ze strany útočníka musí jít o úmyslné jednání nebezpečné pro společnost. Útok na zájem chráněný zákonem musí opravdu hrozit nebo trvat a nutná obrana má tento útok odvrátit.

Zájmy, které zákon chrání, jsou především život, zdraví, svoboda, majetek, důstojnost a čest.

O nutnou obranu se nejedná, pokud jde o obranu zcela nepřiměřenou povaze a nebezpečnosti útoku. Nepřiměřená obrana se tedy zcela nevylučuje, ale nesmí být očividně nepřiměřená povaze útoku. Jde tedy o to, aby nepřiměřenost nepřekročila intenzitu, kterou je možné hrozící nebo trvajícím útokem odvrátit. Nepřiměřenost se tedy musí posuzovat podle objektivních a subjektivních okolností případu.

Při nutné obraně je zvláště nutné posuzovat skutkový omyl osoby, která se brání v domnění, že jde o útok, ale ve skutečnosti o útok vůbec nejde – domnělá obrana.

K nutné obraně je oprávněn kdokoli, i ten proti komu útok přímo nesměřuje.

Útok je úmyslné, protiprávní jednání člověka, které je nebezpečné pro společnost. Nutnou obranu proto nezakládá útok zvířete, pokud zvíře není přímo poštváno člověkem na oběť.

Krajní nouze

Krajní nouze spočívá v odvrácení nebezpečí přímo hrozícího chráněnému zájmu. Jde o jednání, které by bylo trestné, kdyby vykazovalo společenskou nebezpečnost.

V krajní nouzi jde o dva chráněné zájmy. Jeden je ohrožený stavem nebezpečí, který je možno odvrátit jen poškozením druhého chráněného zájmu. Jde o stav přímo hrozící poruchou (ochrana života, zdraví, svobod, majetku, životního prostředí). Na rozdíl od nutné obrany, kdy se odvrací útok nebezpečný pro společnost nějakým jednáním prospěšným pro společnost, v případě krajní nouze tato prospěšnost spočívá v poškození jiného chráněného zájmu k ochraně ohroženého objektu. Jako příklad bych uvedla situaci, kdy z domu vychází kouř, takže tam nejspíše hoří a my vykopneme dveře, abychom pomohli lidem, kteří se v domě nachází. Za normálních okolností by to znamenalo porušení domovní svobody.

Nejde o krajní nouzi, pokud bylo za daných okolností možno nebezpečí odvrátit jinak nebo je způsobený následek stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil. Také o krajní

nouzi nejde, pokud osoba musí snášet nebo odstraňovat hrozící nebezpečí (např. hasič ve službě, příslušník ozbrojených složek atd.).

Podmínky krajní nouze:

- platí sociální zásada navzájem si pomáhat, proto jednat v krajní nouzi může každý, nejen ten, kterého se to bezprostředně týká
- nebezpečí musí hrozit přímo, bezprostředně
- nebezpečí nebylo možné odvrátit jinak

Při odvrácení nebezpečí platí zásada:

- subsidiarity - nebezpečí nelze odvrátit jinak, např. útekem
- proporcionality - způsobený následek nesmí být zjevně stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil

O vybočení se jedná, pokud:

- následek je zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější
- jednání bylo provedeno v době, kdy nebezpečí bezprostředně nehrozilo
- nebezpečí bylo možné odvrátit jinak
- byla povinnost nebezpečí snášet

Oprávněné použití zbraně

Trestný čin nespáchá ten, kdo použije zbraň v souladu se zákonem. Vymezení zbraně se řídí příslušným zákonem, v rámci kterého je možné zbraň použít.

Dovolené použití zbraně je upraveno např.:

- zákonem o Policii České republiky

- zákonem o obecní policii
- zákonem o vojenské policii
- zákonem o Bezpečnostní informační službě
- celním zákonem
- zákonem o vězeňské službě a justiční stráž

Podmínky použití zbraně jsou vymezeny různě v jednotlivých zákonných předpisech.

Při použití zbraně je oprávněná osoba povinna co nejvíce šetřit život a zdraví osoby, proti které zbraň použije. Také je povinna dbát zvýšené opatrnosti.

Od příslušníků ozbrojených složek se požaduje, aby odvraceli útoky na chráněné společenské zájmy, proto je zde potřeba poskytnout jim prostřednictvím práva účinnější ochranu. V těchto případech se zbraní rozumí střelná zbraň a ze speciálních předpisů vyplývá, za jakých podmínek může dojít k použití zbraně. Mimo jiné tato oprávnění vycházejí ze zásad o nutné obraně.

Svolení poškozeného

Svolení poškozeného je dalším důvodem, který vylučuje trestní odpovědnost.

Svolením poškozeného se jednání stává dovoleným pokud:

- jde o zájmy jednotlivce, může o nich sám rozhodovat a je k tomu právně způsobilý
- svolení je vážné a dobrovolné, není vyvolané lstí a netýká se života a zdraví
- svolení je dáno před činem nebo současně s činem
- v souvislosti se souhlasem není spáchán jiný trestný čin
- svolení nemusí být dáno písemně

Jestliže se pachatel omylem domnívá, že poškozený dal svolení, není odpovědný za úmyslný trestný čin. Podle okolností určitého případu však může být odpovědný za své jednání.

Svolení se může týkat hlavně majetku v osobním vlastnictví.

Svolení dané po činu nevylučuje trestní odpovědnost, ale může se k němu přihlížet při určování trestu. Také svolení poškozeného ve vztahu k životu a zdraví nevylučuje trestní odpovědnost pachatele.

Přípustné riziko

Při výkonu některých povolání nebo dovolené činnosti se počítá s určitým nebezpečím pro chráněný zájem (ohrožení zdraví, života, majetku). Zvláštní právní normy vymezují opatření, kde se sice připouští možnost vzniku nebezpečí pro chráněný zájem, ale zároveň si klade za cíl takovému nebezpečí předcházet nebo ho maximálně omezit.

O čin nebezpečný pro společnost jde tehdy, pokud nedodržením stanovených opatření dojde k vzniku nebezpečí a škodlivého následku. Jestliže např. lékař postupuje ve smyslu lékařské etiky a dojde ke smrti pacienta, potom nejde o trestný čin, pokud lékař nic nezanedbal a respektoval povinnosti vyplývající ze zákona o péči a zdraví lidu.

S výkonem povolání a zaměstnání souvisí dovolené riziko jako možný důvod vyloučení trestní odpovědnosti.

Hranice rizika z hlediska možnosti vzniku nebezpečí pro zdraví, život a majetek se musí posoudit:

- s charakterem činnosti
- v jaké míře se v riziku projevila znalost o možném vzniku nebezpečí

jak se respektovaly zásady platné pro krajní nouzi (subsidiarita a proporcionalita)